

دانشگاه پیام نور

آر تیو داکتیل‌ها گوزن‌های دنیای جدید

گردآوری و تألیف: دکتر کتایون اسکویی زاده
(استادیار دانشگاه پیام نور)

سرشناسه	:	اسکویی زاده، کتابون، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	:	آرتیوداکتیل ها: گوزن های دنیای جدید/ گردآوری و تالیف کتابون اسکویی زاده.
مشخصات نشر	:	دزفول: اهورا قلم، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	پنج، ۶۵ ص: مصور (رنگی).
شابک	:	978-600-426-316-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
عنوان دیگر	:	گوزن های دنیای جدید.
موضوع	:	گوزن ها
موضوع	:	Deer
موضوع	:	زوجسمان
موضوع	:	Artiodactyla
رده بندی کنگره	:	QLV۳۷
رده بندی دیویی	:	۵۹۹/۷۳۵۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۵۳۰۷۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی:	:	فیپا

آرتیوداکتیل ها گوزن های دنیای جدید

■ گردآوری و تألیف: دکتر کتابون اسکویی زاده

■ ناشر: اهورا قلم

■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

■ قطع: وزیری

■ نوبت چاپ: اول- تابستان ۱۴۰۰

■ قیمت: ۳۲۰۰۰ تومان

■ شابک: ۰۰-۳۱۶-۴۲۶-۶۰۰-۹۷۸

انتشارات اهورا قلم

آدرس: دزفول، خیابان خیمه گاه بین خیابان قاضی و میرداماد، کوچه بنفشه پ ۱۹۴

تلفن: ۰۶۱۴۲۲۴۹۱۲۴-۰۹۱۶۶۴۱۵۸۹۴

پست الکترونیک: ahoora.ghalam@gmail.com

آدرس اینترنتی: www.ahooraghalam.ir

حق چاپ و نشر محفوظ است

به نام پروردگار یکتا

در جلد اول کتاب و آشنایی با راسته آرتیوداکتیل‌ها از پیدایش تا تکامل و انقراض آنها به بحث در مورد گوزن‌های دنیای قدیم پرداختیم و با گونه‌های مختلف آنها آشنا شدیم. به‌ویژه در مورد گوزن زرد ایرانی که به حق یکی از زیباترین و کمیاب‌ترین زوج سمان می‌باشد و متأسفانه در معرض خطر انقراض قرار گرفته است. بیماری‌ها و خطرات بالقوه‌ای که این گونه را تهدید می‌کند و نیز راه کارهای لازم برای حمایت و حفاظت از این نژاد اصیل و زیبا مورد بررسی قرار گرفت. در این جلد از کتاب زوج سمان یا همان آرتیوداکتیل‌ها به بررسی ویژگی‌های زیستی و حیاتی و تنوع گونه‌ای گوزن‌های دنیای جدید می‌پردازیم.

امید است که مطالب مندرج در این جلد از کتاب نیز مورد استفاده و مفید فایده برای علاقه‌مندان به حیات وحش و جویندگان علوم جانوری قرار گیرد.

دکتر کتایون اسکویی‌زاده

بهار ۱۴۰۰

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه

فصل اول: گوزن‌های دنیای جدید (کاپریولینه)

۷.....	تکامل و طبقه‌بندی
۱۲.....	ویژگی‌های فیزیکی
۱۳.....	پراکندگی
۱۳.....	زیستگاه
۱۴.....	رفتار
۱۶.....	بوم‌شناسی تغذیه و رژیم غذایی
۱۶.....	زیست‌شناسی تولید مثل
۱۷.....	وضعیت حفاظت و بقا
۱۸.....	اهمیت از جنبه و دیدگاه انسانی

فصل دوم: آشنایی با گونه‌های گوزن‌های دنیای جدید

۱۹.....	گوزن رو اروپایی (European roe deer)
۲۴.....	گوزن رو سیبریایی (Siberian roe deer)
۲۸.....	گوزن دم سفید (White-tailed deer)
۳۳.....	گوزن دم سیاه (Black-tailed deer)
۳۹.....	گوزن باتلاقی (Marsh deer)
۴۳.....	ویمول شیلیایی (Chilean huemul)
۴۶.....	پودو جنوبی (Southern pudu)
۴۹.....	براکت قرمز (Red brocket)
۵۲.....	گوزن موس (Moose)
۵۸.....	ریندیر (Reindeer)
۶۵.....	منابع

مقدمه

گوزنها (در زبان انگلیسی deer نامیده می‌شود که اسمی است که هم به‌صورت مفرد و هم در جمع به یک صورت نوشته می‌خوانده می‌شود.) از اعضاء خانواده سرویده¹ و راسته آرتیوداکتایلا² یا پستانداران زوج سم هستند که در هر پا دارای دو سم بزرگ و دو سم کوچک هستند. همانگونه که در جلد اول کتاب نیز به تفصیل بیان شد، گوزنها از اعضای زیرراسته نشخوارکنندگان³ هستند و هضم غذا طی دو مرحله صورت می‌گیرد، در مرحله اول مواد غذایی خام در حجم زیاد بلعیده می‌شود و سپس در طی مرحله دوم که نسبتاً طولانی است مواد غذایی نیمه هضم شده از دستگاه گوارش به دهان برمی‌گیرد و در پروسه‌ای به نام نشخوار مجدداً جویده و بلعیده می‌شود. سایر نشخوارکنندگان شامل گاوها، بزها، گاو میش‌های کوهان‌دار آمریکایی یا بوفالوها، بزهای کوهی، همچنین شترها و لاماها که از اعضای زیرراسته تیلوپودا⁴ می‌باشند.

ویژگی بارز گوزنها دارا بودن شاخ‌های خاص گوزنی⁵ در تقریباً تمامی گونه‌هاست، ساختاری بیولوژیکی که منحصر به گوزنهاست. سایر نشخوارکنندگان شاخ⁶

¹. Cervidae

² Artiodactyla

³. Ruminantia

⁴. Tylopoda

⁵. antlers

⁶. horn

دارند. شاخ‌های گوزنی بیرون‌آمدگی‌هایی استخوانی از استخوان جمجمه است که برخلاف شاخ‌های حقیقی با بافت کراتین پوشیده نمی‌شوند. تقریباً تمامی گوزن‌ها یک غده در جلوی هر یک از چشم‌ها دارند. این غدد حاوی یک مادهٔ معطر قوی به نام فرمون هستند که جهت قلمروگذاری استفاده می‌شود. نرهای بسیاری از گونه‌ها هنگام خشم یا هیجان از ترشحات این غدد استفاده می‌کنند. در تمامی گوزن‌ها کبد بدون کیسه صفرا می‌باشد.

بر مبنای گونهٔ گوزن، نرها و همچنین ماده‌ها به اسامی مختلفی در زبان انگلیسی نام‌گذاری می‌شوند؛ به‌عنوان مثال نرها stags, harts, bucks یا bulls و ماده‌ها hinds, does یا cows نامیده می‌شوند.

خانوادهٔ گوزن‌ها یا همان سرویده (پنج زیرخانواده) شامل گوزن‌هایی همچون الک، موس، کاریبو، یاریندیر، مانتجک، گوزن قرمز، گوزن دم سفید و بسیاری دیگر می‌باشند که دو زیرخانواده اصلی یعنی گوزن‌های دنیای قدیم (زیرخانواده سروینه) و دنیای جدید (زیرخانواده کاپریولینه) در این دو جلد کتاب معرفی می‌شوند. گوزن‌ها یکی از موفق‌ترین خانواده‌های حیوانات بزرگ در کرهٔ زمین می‌باشند. در سرتاسر جهان و در تمامی قاره‌ها به استثناء قطب جنوب پراکنده هستند، اگرچه جمعیت‌های اندکی هم که در آفریقا و استرالیا پیدا می‌شوند از مناطق دیگر به این قاره‌ها منتقل شده‌اند. گوزن قرمز که یکی از بزرگترین گونه‌های گوزن در دنیا است، تنها گونه‌ای است که در آفریقا در رشته کوه‌های اطلس شمال غرب این قاره سکنی گزیده است.

انقراض بخشی طبیعی از تاریخچه حیات است. انقراض بزرگترین گونه شناخته شده گوزن، الک ایرلندی^۱ مثالی از انقراض گوزن‌هاست که در حدود ۱۱۰۰۰ سال قبل به دلایل طبیعی و تکامل انسان و دخالت او در طبیعت پیش آمد. به هر حال جمعیت بعضی از گونه‌های گوزن که به‌عنوان تفریح و سرگرمی شکار می‌شدند تحت استرس شدیدی قرار گرفته‌اند، به‌گونه‌ای که در یک نقطه به‌عنوان مثال گوزن‌های دم سفید

^۱ Irish Elk

آمریکای شمالی در مناطق خاصی به مرز انقراض رسیدند. ولی آنچه جالب توجه است این نکته می‌باشد که نه تنها به بقا ادامه دادند بلکه رشد جمعیت نیز داشتند که عامل محدود کردن شکار انسان، دور کردن شکارچیان بزرگ و فراهم بودن غذای بیشتر بوده است. ولی این امر با مشکلات خاص خود همراه بوده از جمله تخریب غلات و افزایش تعداد تصادفات اتومبیل از مشکلات افزایش جمعیت این گوزن‌ها می‌باشد.